

محیط زیست

سرمایه داری یا سوسیالیسم؟

گفتگوهایی درباره

اقتصاد سیاسی محیط زیست و انرژی

سرشناسه	: اتفاق، شهرام، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: محیط زیست: سرمایه‌داری یا سوسیالیسم؟: گفتگوهای درباره محیط زیست و انرژی / نویسنده و تهیه و تنظیم شهرام اتفاق؛ در گفتگوهای با محمد ابراهیم رئیسی ... [و دیگران].
مشخصات نشر	: تهران : آماره، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۳۴۰ ص.
فروست	: اقتصادسیاسی
شابک	: 978-622-7326-23-9
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: در گفتگوهای با محمد ابراهیم رئیسی، محمدرضا جعفری، علی دینی ترکمانی، شهریار عامری، علی شمس‌اردکانی، یدالله سبوحی، کاظم علمداری، کاوه مدنی.
عنوان دیگر	: گفتگوهای درباره محیط زیست و انرژی.
موضوع	: انرژی -- جنبه‌های زیست‌محیطی -- Energy development -- Environmental aspects
موضوع	: مصاحبه‌ها -- ایران -- Interviews -- Iran
رده‌بندی کنگره	: TD۱۹۵
رده‌بندی دیویی	: ۶۲۱/۰۴۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۴۱۷۹۱۲

محیط زیست

سرمایه داری یا سوسیالیسم؟

گفتگوهایی دربارهٔ
اقتصاد سیاسی محیط زیست و انرژی

نویسنده و تهیه و تنظیم از: شهرام اتفاق

در گفتگوهایی با:

محمد ابراهیم رئیسی، محمدرضا جعفری، علی دینی ترکمانی، شهریار
عامری، علی شمس اردکانی، یدالله سبوحی، کاظم علمداری، کاوه مدنی

نشرنامه

©Nashre Amareh, MMXXI

حامی معنوی انتشار گفتگوها: پایگاه خبری زیست آنلاین www.zistonline.com

عنوان کتاب: محیط زیست: سرمایه داری یا سوسیالیسم؟	Title: Environment: Capitalism or Socialism?
تألیف و تهیه و تنظیم: شهرام اتفاق	Author: Sh. Etefagh
شابک: ۹-۲۳-۷۳۲۶-۶۲۲-۹۷۸	ISBN: 978-622-7326-23-9
نوبت چاپ: اول تاریخ چاپ: نوبهار ۱۴۰۰	The 1 st Edition Published: 2021
تیراژ: ۳۰۰ نسخه	Circulation: 300 impression
هرگونه کپی برداری، اسکن و میکروفیلم، جزئی یا کلی بدون اجازه مکتوب نشر آماره ممنوع بوده و پیگرد قانونی دارد	No portion of this book may be reproduced, by any process or technique, without the express written consent of the publisher (Amareh Press)
محتوای اصلی کتاب بازتاب اندیشه‌های پدیدآورنده توسط ناشر می‌باشد و مسئولیت درستی آن به عهده‌ی ایشان می‌باشد.	The views expressed in this book represent those of the individual Authors and Editors. These views do not necessarily reflect endorsement by the Publisher (Amareh Press)
© تمامی حقوق چاپ و نشر برای نشر آماره محفوظ است	© ALL RIGHTS RESERVED: for the Amareh Press

دفتر مرکزی نشر آماره: تهران، میدان انقلاب، خیابان انقلاب، ابتدای خیابان
دوازده فروردین، پلاک ۳۱۶، واحد ۴ تلفن ۰۲۱-۶۶۹۵۱۳۲۳-۰۲۱ و ۰۹۳۶۸۷۶۴۳۹۱-۰۲۱
نماینده‌ی فروش در تهران: انتشارات گوتنبرگ، تلفن ۰۲۱-۶۶۴۱۳۹۹۸-۰۲۱
(روبروی دانشگاه تهران، بین‌خ دانشگاه و خ فخرآزی، پلاک ۱۲۱۲)

برای آگاهی از مراکز فروش و سایر اطلاعات به وب‌سایت نشر آماره مراجعه کنید:

www.nashreamareh.ir

قیمت: ۹۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

- پیش‌گفتار..... ۷
- بخش اول: محیط زیست ۹
- بحران محیط زیست: سرمایه‌داری یا سوسیالیسم؟ ۱۰
گفت‌وگوی میان محمدرضا جعفری با شهرام اتفاق
میزبان: محمدابراهیم رئیسی از زیست آنلاین
  - نقد کتاب: سوسیالیسم و محیط زیست، از نظر تا عمل؛ ۹۴
گفت‌وگوی میان کاظم علمداری با شهرام اتفاق
میزبان: محمدابراهیم رئیسی از زیست آنلاین
  - نظام حکمرانی و محیط زیست؛ ۱۳۰
گفت‌وگوی میان علی دینی ترکمانی و شهرام اتفاق
میزبان: محمدابراهیم رئیسی از زیست آنلاین
  - محیط زیست: دولت‌ها راه‌حل هستند یا بخشی از مشکل؟ ۱۹۷
گفت‌وگوی میان کاوه مدنی با شهرام اتفاق
میزبان: محمدابراهیم رئیسی از زیست آنلاین
- بخش دوم: انرژی ۲۲۲
- انرژی: «برنامه‌ریزی مرکزی» یا «بازار»؟ ۲۲۳
میزگردهای بررسی طرح جامع انرژی کشور
میزبان: محمدابراهیم رئیسی از زیست آنلاین
- بخش سوم: گزینه‌های مرتبط ۲۶۶
- سخنرانی مجازی درباره اقتصاد سیاسی محیط زیست در جمع دانشجویان ایرانی
دانشگاه برکلی - کالیفرنیا ۲۶۷
  - مداخله حداکثری دولت در اقتصاد و آثار بحرانی آن در عرصه انرژی ۲۸۷
یادداشتی در حوزه اقتصاد سیاسی انرژی
  - نابازار انرژی ۳۱۵
یادداشتی در حوزه اقتصاد سیاسی انرژی

غالب این متون، از روی فایل‌های صوتی و تصویری این مناظره‌ها یا گفت‌وگوها پیاده‌سازی شده‌اند. طبعاً وجود برخی مغایرت‌های جزئی در فرآیند تبدیل ادبیات محاوره‌ای به متن نوشتاری محتمل است. در عین حال کوشش شده است تا خدشه‌ای به محتوای مطالب بیان شده وارد نشود

پیش‌گفتار

برای گسترش دانش و افزایش سطح آگاهی‌های افشار مختلف مردم، روش‌های گوناگونی را می‌توان طراحی کرد و از ابزارهای مختلفی سود جست. اما موفقیت در این زمینه، نیازمند به اجرا درآوردن و آزمودن آن‌ها است. گام نهادن در عرصه عملی این آزمون، روشی بوده است که زیست آنلاین در دوره نه‌چندان بلند فعالیت خود برگزیده است. ترکیب‌های مختلفی از خبر، گزارش و تهیه مقالات تحقیقی از جمله این موارد بوده است که به سهم خود توانسته است تا موفقیت‌هایی را در این راستا برای این سایت تخصصی که در زمینه اقتصاد سبز فعالیت می‌کند به همراه داشته باشد. چنان‌که در حال حاضر این سایت به عنوان مرجع و مأخذ پژوهش‌گران و علاقه‌مندان محیط زیست و اقتصاد مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در ابتدای سال ۱۳۹۹ زیست آنلاین چالش جدیدی را آغاز کرد. جستجوی

پاسخ به دو سؤال بنیادین زیر:

- آموزه‌های کدام مکتب اقتصادی می‌تواند سبب شود تا وضعیت محیط

زیست بهبود یابد و یا نابسامان‌تر از شرایط کنونی نشود؟

- دولت‌ها چه نقشی در بهبود شرایط محیط زیست دارند؟

روشی که در پیش گرفته شد، اجرای گفت‌وگوهایی با مهمانان، تحت هدایت

محمد ابراهیم رئیسی به عنوان کارشناس-مجری بود. انتخاب موضوع‌ها و شناسایی

مهمانان برای دعوت در این گفت‌وگوها از مهم‌ترین مراحل اجرای این برنامه بود. در

پیمودن این مسیر، شهرام اتفاق نیز همراه مان شد و به عنوان مهمان در این

گفت‌وگوها شرکت فعال داشت. با او و مهمانان دیگر در این گفت‌وگوها از نگاه

مکتب لیبرالیسم و سوسیالیسم - به عنوان دو جریان غالب در حوزه اندیشه

اقتصادی - در خصوص محیط زیست گفت‌وگو کردیم. در طی این گفت‌وگوها،

همان پرسش‌ها را با اقتصاددانان نهادگرا نیز در میان گذاشتیم و در این مسیر به

بررسی مسائلی نظیر حکمرانی و محیط زیست پرداختیم. همچنین در مورد نقش

دولت‌ها طی چند جلسه گفت‌وگو کردیم. در خلال این رویدادها، از موضوعات روز مرتبط با مضمون هرنشست نیز غافل نبودیم و این‌گونه بود که سلسله گفت‌وگوهایی را در باب مسائل مربوط به انرژی میزبانی کردیم.

طی این گفت‌وگوها، مهمانان ما درباره نقش نهادهای مدنی، حکمرانی خوب، ضرورت افزایش آگاهی‌های مردم و ملموس نمودن هزینه‌های محیط زیست سخن گفتند و آن‌چه گفته شد، شاید بخشی از آن چیزی است که برای بهبود شرایط محیط زیست به آن نیاز داریم. با این همه به نظر می‌رسد که تا حصول نتایج مورد انتظار و دریافت پاسخ پرسش‌های مان، هنوز مسیری را درپیش داریم که باید آن را بیمائیم.

اما آن‌چه که در این میان نباید به دست فراموشی سپرده شود، «محیط زیستی» است که در طی فرایند تأمین نهادهای اقتصادی و دریافت پسماندهای آن، موتور مولد اقتصاد است و «اقتصادی» که با استفاده بیشینه از ظرفیت از این نهاده‌ها و انتقال بی‌رویه پسماندها به محیط زیست، تعادل میان آن‌ها را به هم زده است تا در درازمدت هردو متضرر گردند. مگر آن‌که بتوانیم راه حلی را برای بهبود این وضعیت بیابیم.

نمونه‌هایی از این گفت‌وگوها را در مجموعه حاضر می‌خوانید و با نظرات مهمانان ما آشنا می‌شوید. اما به گمان ما شما نیز می‌توانید یکی از مهمانان ما باشید؛ در سلسله نشست‌هایی که هم‌چنان در زیست آنلین، در خصوص پاسخ به سؤالات مزبور ادامه دارد...

زیست آنلین - اعظم فروزان

بخش اول: محیط زیست

بحران محیط زیست: سرمایه داری یا سوسیالیسم؟

گفت وگویی میان محمدرضا جعفری با شهرام اتفاق

میزبان: محمدابراهیم رئیسی از زیست آنلاین

❖ جلسه اول

اردیبهشت ۹۹

محمدابراهیم رئیسی

سلام عرض می‌کنم خدمت همه کسانی که دارند به ما گوش می‌دهند. امروز می‌خواهیم یک سلسله برنامه را شروع کنیم و گفت وگوهایی را ترتیب دادیم در خصوص نگاه‌های مختلفی که نسبت به مسئله محیط زیست هست از دیدگاه مکاتب اقتصادی و خب طبیعتاً اولین گفت وگوهای ما باید براساس مشکل پایه‌ای آن باشد و شناخت مواردی از نگاه‌های مختلفی که مکاتب اقتصادی به محیط زیست دارند. امشب من مهمانانی دارم که این گفت وگویی من را همراهی می‌کنند. من محمدابراهیم رئیسی، میزبان آن‌ها هستم و شما دارید این گفت وگورا از سایت زیست آنلاین می‌شنوید.

یکی از مهمان‌های من، جناب آقای «شهرام اتفاق» است. جناب آقای شهرام اتفاق نویسنده کتاب «اقتصاد سیاسی محیط زیست» هستند. پژوهشگر اقتصاد و مکاتب اقتصادی و از نظر تقسیم‌بندی‌های مکاتب اقتصادی، نگاه‌شان جزء نگاه‌های راست‌گرا به اقتصاد است؛ و مهمان دیگر من، یعنی جناب آقای «محمدرضا جعفری» هستند که ایشان اگرچه دانش‌آموخته رشته برق هستند اما